

selle üle, et meie rahvast tahetakse Saksa teha, ja nimelt õppinud Gestlaste poolt. Sest siis ka tuleb, et Saksa asjast ja haridusest mitte enam lugu ei peeta, nagu see eünemuiste sündis, kus kõik, mis Sakstest tuli, nagu mõneks ülemaks ja jumalikuks asjaks peeti. Gestti mehed tõusevad üles, kirjutavad raamatuid ja peavad oma sündimise olekut kalliks. Nemat ei arma seda enam hääks, kui rahvas oma pärisloomule selga pöörab ja Saksa eht mõneks muuts saab. Sest on siis ka launis hõibus mõista, kust nimelt need kaebtused Sakslaste seas tõusevad, et meie rahvas tänamata on. See ei ole aga mitte nõnda, sest meie peame küsima: Kas on üleüldse üks rahvas teisele tänu võlga? Mina pean oma poolt ütleva: ei ole. Kui Sakslased oleksivad siia tulnud ja armastusest waeste paganate vastu siia ristiusku ja waimu harimist toonud ja siis — siit jälle ära läinud, siis oleksime neile tänu võlga olnud. Nemat on aga siia jäänud, meie rahvast orjapõlwe alla waotanud, nemad on kõik meie maa rikkuse ja wara omale võtnud, meie maa rahwal ei ole muud kui waesus järele jäänud, ja weel praegu on kõik paremad kohad meie maal nende käes, selle pärast on nad selle waevalise waimu-harimise eest, mis nad siia on toonud, küllalt palga saanud, miks neil weel tänu waja on? Iga mees teab, kus rikkus ja wara on, seal on ka waimu harimine, ilma selleta jääb ka sagedaste kõige parem waimu idu kängu. Küsime siis nüüd weel: Kas oleksime siis koguni pimeduse sisse jäänud, kui Sakslased siia tulemata oleksivad jäänud? Minu arwamine on, et see ialgi võimalik ei oleks olnud. Waimuharimine ja ristiusk ei ole mitte üksi Saksa rahwa waid kõige maailma oma, kui ta siis meile ühest kohast ei oleks tulnud, siis ometi teisest kohast. Kui siis waimu harimine meile Sakslastest ei oleks tulnud, siis ei oleks ta ometi mitte tulemata jäänud. Hää meelega tahan nendega ühes koos elada ja rahu pidada, hää meelega nende hästi mõtlew ja truü naaber olla, aga tänu — ei ole waja. Meie rahvas ei ole siis Saksa rahwalle mitte waimu harimise ja ristiusku eest tänu võlga. Sellega ei taha ma mitte ütelda, et meie nende waenlased peaksime olema. Aga tõsi jäägu tõeks ja õigus õiguseks. Nende sõrwas

tahame seisda, mitte nende all. Meie tahame rahwas olla niisama kui iga rahwas ennat nüüd tunneb rahwa olemat. Meile deidakse: Mis maksab Gestti rahwa ja tema iseloomu eest hoolt kanda, tema on wäga wäike rahwas ja peab teiste suuremate rahwastega ühte sula maja ühte sulatatama, teda peab ära saksaatama eht wenedatama, see on teise sõnaga: ta peab maa päält suutumaks ära kaduma; Gestti maad, Gestti rahwast ega Gestti keelt ei pea kuskilt enam leitama, kõik see koht, kus nüüd Gestlased elamad ja oma keelt räägivad, peab Saksa maaks saama ja siia Saksa keelt räägitama eht mõnda muud keelt. Gestti keelt ei pea enam räägitama ega haritama, sest ta peab lõppema, ta on ärakadumise ja häwituse oja ja pärandus. Meie aga, kes oma rahwa seas oleme kaswanud, kes oma keele sees oleme estimesed armusõnad kuulnud, meie, kellele meie rahwa iseloom iseenesest on sisse kaswanud, meie, kes oma lapsepõlwe, oma wanemaid peame auustama ja kalliks pidama, meie ei wõi niisugust mõtet mitte hääks arwata, meie peame oma isewiisi, rahwa ja keele, see on oma rahwuse eest seisma, tema eest hoolt kandma, teda armastama ja mitte eneste käest ära võtta lastma. Tõsi on, et meie maa ja rahwas wäike on, aga siiski mitte aärmugi nii wäike, et hõime wõi ülehõime juba tema surmapäew on. Rahwal, mis terwe million hinge suur on, on weel wäga palju elujõudu sees. Aga kui meie ka hulga pääle waatama peame, siis peame ometi ütleva, et isamaa armastus mitte sest ei tule, kas oma rahwas üks million eht wiiskümmend miljoni suur on: isamaa armastus tuleb südamesse niisama kui wanemate armastus, ei waata mitte oma rahwa suuruse waid üleüldse selle pääle, et rahwas on ja elab, ja et see rahwas elab, püüab isamaa armastus tema elu tõrgendada ja ülendada, teda teiste rahwaste silmas auu sisse tõsta. Iga isamaa poja kohus on sellele auu hääks tööd teha ja mitte oma rahwuse mahamatjaks ja hauakaewajaks heita."

Suure imekspanemiseega kuulas Anu seda Mardi juttu. Sedasuguseid sõnu ei olnud ta ialgi enne kuulnud. Ta oli küll enne ise oma arust tumedalt aimanud, et meie Gestti keelele selle läbi ülekohut tehtakse, kui temast mitte nii lugu ei peeta,